Перспективе

ТУРСКА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ: ЕУТАНАЗИЈА ИЛИ ПОДМЛАЂИВАЊЕ ЕВРОПЕ? (7)

**Чекаоница за излазак**

Тежња Турске за пуним чланством у ЕУ је изузетно поларизујуће, осетљиво и контроверзно питање, како (гео)политички, тако и економски и демографски. Као прилог расправи о овом изузетно важном питању, „НАЦИЈА" је објавила изводе из студије „Турска у ЕУ: Еутаназија или подмлађивање Европе?" Мирослава Н. Јовановића, уваженог стручњака Економске комисије УН за Европу, у Женеви. Студија је настала на основу предавања које је аутор одржао у оквиру научног скупа „Турска, ЕУ и САД; Високи улози, неизвесне перспективе", на Intercollege у Никозији, у мају 2005, и на годишњем конгресу Италијанског удружења за европске студије, у јулу 2005, у Венецији. У за-вр-шном де-лу студије, аутор из-но-си тре-зве-не за-кључ-ке и опре-зне про-јек-ци-је мо-гу-ћих то-ко-ва до-га-ђа-ја, не са-мо у ве-зи са при-је-мом Тур-ске већ и укуп-ном суд-би-ном ЕУ. У ра-спо-ну од чвр-сте Уни-је, пре-ко „ве-ли-ке фе-де-рал-не Евро-пе", до ЕУ као „нај-ве-ће и нај-ду-бље ца-рин-ске зо-не, са из-ве-сном по-ли-тич-ком ко-ор-ди-на-ци-јом" – ку-да за-пра-во пло-ви и где ће сти-ћи европ-ски брод?

Пи-ше: Ми-ро-слав Н. Јо-ва-но-вић

Из-бор да ли да се Тур-ска при-ми у ЕУ или не ни-је ни јед-но-ста-ван ни лак. При-сту-па-ње Тур-ске ни-је у пр-вој, чак ни у дру-гој гру-пи при-о-ри-те-та Уни-је.[1] Шта-ви-ше, и Европ-ска ко-ми-си-ја је обе-ло-да-ни-ла по-де-ле на том пи-та-њу 2004. го-ди-не. Хо-лан-ђа-нин Фриц Бол-ке-штајн се про-ти-вио ула-ску Тур-ске због исто-риј-ских, по-ли-тич-ких и ре-ли-ги-о-зних раз-ло-га. Аустри-ја-нац Франц Фи-шлер се про-ти-вио ула-ску не са-мо због не-до-стат-ка „ду-го-роч-них се-ку-лар-них и де-мо-крат-ских акре-ди-ти-ва", не-го и због фи-нан-сиј-ских тро-шко-ва за спро-во-ђе-ње *Оп-шт ег по-љо-при-вред-ног ак-та* ко-ји у Тур-ској не би био одр-жив. Ко-штао би ЕУ 11,5 ми-ли-јар-ди евра го-ди-шње. Ме-ђу-тим, Бри-та-нац Крис Па-тен имао је по-зи-тив-но ми-шље-ње у ве-зи са ула-ском Тур-ске и за-ла-гао се у ко-рист по-ве-ћа-ња по-љо-при-вред-них и струк-тур-них да-ва-ња ЕУ.[2]

ШИ-РЕ-ЊЕ БЕЗ ПРО-ДУ-БЉИ-ВА-ЊА

Тур-ска, Укра-ји-на, бал-кан-ске и ис-точ-но-е-вроп-ске зе-мље же-ле сло-бо-ду и де-мо-кра-ти-ју а не дик-та-ту-ру, успех и бла-го-ста-ње а не си-ро-ма-штво, но-ве пу-те-ве и шан-се а не санк-ци-је, мир и на-пре-дак а не рат. Оне же-ле при-сту-па-ње ЕУ ко-ја де-ли и про-ши-ру-је ове вред-но-сти и до-стиг-ну-ћа. Од-ре-ђе-ни под-сти-ца-ји и на-гра-де овим зе-мља-ма мо-ра-ју до-ћи од Уни-је. Ве-ли-ка Бри-та-ни-ја, на при-мер, бо-ри-ла се за ула-зак Тур-ске у ЕУ због бри-тан-ске авер-зи-је пре-ма чвр-сто по-ве-за-ној фе-де-рал-ној Уни-ји. Бри-та-ни-ја, а чак и од-ре-ђе-не цен-трал-не и ис-точ-но-е-вроп-ске зе-мље чла-ни-це ЕУ (ко-је се пла-ше ко-манд-не струк-ту-ре из Бри-се-ла, јер ли-чи на со-вјет-ску), мо-гу пре-фе-ри-ра-ти бу-ду-ћу ши-ру, а не ду-бљу

ЕУ. Тур-ска, ме-ђу-тим, мо-же у из-ра-зи-то уве-ћа-ној струк-ту-ри ЕУ из-ра-сти у још јед-ног не-згод-ног игра-ча по-пут Ве-ли-ке Бри-та-ни-је или чак Пољ-ске. Али, „иро-ни-ја над иро-ни-ја-ма, док Тур-ска и Укра-ји-на тра-же да се учла-не, Ве-ли-ка Бри-та-ни-ја мо-же би-ти на пу-ту да је на-пу-сти. Ако се до-го-ди да Ве-ли-ка Бри-та-ни-ја бу-де је-ди-на зе-мља ко-ја од-ба-ци но-ви Устав то је ве-о-ма мо-гућ ис-ход.”[3] И да-ље, Ве-ли-ка Бри-та-ни-ја је ве-ро-ват-но нај-ма-ње ве-за-на за ЕУ, по-што је ван евро-зо-не и Шен-ген-ског уго-во-ра сво-јим из-бо-ром (не не-по-доб-но-шћу).

Без об-зи-ра ка-ко се ово пи-та-ње про-ши-ре-ња ЕУ за-вр-ши, чи-ње-ни-ца је да Тур-ска ни-ка-да ни-је има-ла пот-пу-но ис-кре-не до-бре од-но-се са сво-јим су-се-ди-ма. Због то-га, по-ли-тич-ка или би-ло ка-ква дру-га ин-те-гра-ци-ја Тур-ске са би-ло ко-јим од ње-них су-се-да (сем мо-жда Азер-беј-џа-на) чи-ни се ве-о-ма не-из-глед-на за при-лич-но ду-го вре-ме-на у бу-дућ-но-сти.

Раз-ма-тра-ју-ћи мо-гу-ћа про-ши-ре-ња ЕУ у бу-дућ-но-сти по-сто-ји не-из-бе-жно пи-та-ње Ру-си-је (и Укра-ји-не). Те-шко је за-ми-сли-ти шта Швед-ска, Ир-ска или Пољ-ска има-ју за-јед-нич-ко са Тур-ском. У том све-тлу, Ру-си-ја и Укра-ји-на су мно-го ви-ше ‘европ-ске’ не-го што то Тур-ска мо-же ика-да би-ти. Ово је пр-вен-стве-но ва-жно у све-тлу сна-жних и не-пре-кид-них зах-те-ва да се у Устав ЕУ увр-сти и ре-фе-рен-ца о ње-ним ‘хри-шћан-ским ко-ре-ни-ма’.[4] У ства-ри, те-шко је за-ми-сли-ти на ду-же ста-зе сна-жну, су-ве-ре-ну и не-за-ви-сну Евро-пу без Ру-си-је. Са Ру-си-јом у ЕУ, Евро-па мо-же би-ти без-бед-на од би-ло ка-кве тран-са-тлант-ске и бли-ско-и-сточ-не уце-не по пи-та-њу енер-ги-је. [5] Из-у-зи-ма-ју-ћи без-бед-ност ве-за-ну за енер-ги-ју и не-за-ви-сност, та-ко нео-п-ход-не за ЕУ због ње-не за-ви-сно-сти и ра-њи-во-сти, Ру-си-ја мо-же по-ну-ди-ти огро-ман тр-жи-шне мо-гућ-но-сти, од-ре-ђе-не ти-по-ве ви-со-ке тех-но-ло-ги-је, као и од-брам-бе-ни по-тен-ци-јал.[6]

РУ-СКИ ЧВОР

Не-мач-ка и Ру-си-ја има-ју ду-го-роч-не, ду-бо-ке и сна-жне ве-зе већ пре-ко три ве-ка. Ове ве-зе се не ти-чу са-мо плод-не раз-ме-не, не-го и од-но-са из-ме-ђу плем-ства, ин-те-лек-ту-а-ла-ца и вој-не ели-те. Пр-ви свет-ски рат и бољ-ше-вич-ка ре-во-лу-ци-ја су са-мо ус-по-ри-ли ове од-но-се,[7] док су их Дру-ги свет-ски рат и ње-го-ве по-сле-ди-це пре-ки-ну-ли. Ка-ко Не-мач-ка на-кон „хлад-ног ра-та" на-но-во раз-ви-ја свој ме-ђу-на-род-ни иден-ти-тет и ин-те-ре-се, она об-на-вља сво-је (при-род-не) ге-о-по-ли-тич-ке ве-зе. До-ла-ском кан-це-ла-ра Гер-хар-да Шре-де-ра на власт, 1998. го-ди-не, Не-мач-ка је пре-ста-ла да се шет-ка и из-ви-ња-ва. По-че-ла је да об-зна-њу-је и во-ди сво-ју соп-стве-ну ино-стра-ну по-ли-ти-ку. Ово је пот-по-мог-ну-то и сма-њи-ва-њем за-ин-те-ре-со-ва-но-сти САД-а за пи-та-ње Не-мач-ке, а на-ро-чи-то ста-вом Не-мач-ке о ра-ту у Ира-ку (2003). [8]

Не-мач-ка је би-ла ши-ро-ко-гру-да у по-зај-ми-ца-ма Ру-си-ји и ре-ла-тив-но је „бла-га" у ве-зи са пи-та-њем људ-ских пра-ва. Не-мач-ка и мно-ги у Евро-пи же-ле да ви-де ста-бил-ну Ру-си-ју. Они раз-у-ме-ју да би ко-лапс Ру-си-је био опа-сан за кон-ти-нент због мо-гу-ћих пре-ли-ва-ња, док ста-бил-на, де-мо-крат-ска, на-пред-на и осло-бо-ђе-на те-ро-ри-зма Ру-си-ја мо-же би-ти до-бар и обе-ћа-ва-ју-ћи еко-ном-ски и ге-о-по-ли-тич-ки парт-нер. Не-мач-ка не гле-да ви-ше на Ру-си-ју као на прет-њу, не-го као на по-у-зда-ног парт-не-ра и кључ-ни еле-мент за ду-го-роч-ну бу-дућ-ност Не-мач-ке (снаб-де-вач ре-сур-си-ма и тр-жи-ште за ро-бе). Ру-си-ја већ под-ми-ру-је ве-ћи део енер-гет-ских по-тре-ба Не-мач-ке, и же-ли ди-рект-не ин-ве-сти-ци-је и тех-но-ло-ги-је из Не-мач-ке. Сто-га, та-кав парт-нер је вре-дан дво-ре-ња, а не љу-ђе-ња. Ово је по-ја-ча-но же-љом Не-мач-ке да не-гу-је од-но-се са парт-не-ром ко-ји мо-же урав-но-те-жи-ти по-де-ле из-ме-ђу Не-мач-ке и Аме-ри-ке, као и не-сла-га-ња уну-тар ЕУ. Због то-га Укра-ји-на, ко-ја ни-је при-ја-тељ-ски на-стро-је-на пре-ма Ру-си-ји, пред-ста-вља пре-пре-ку не-мач-ким ге-о-по-ли-тич-ким ин-те-ре-си-ма. Фран-цу-ској Ру-си-ја ни-је то-ли-ко по-треб-на: Ру-си-ја је да-ле-ко да би би-ла ге-о-по-ли-тич-ки ко-ри-сна, а фран-цу-ска по-ли-ти-ка је увек би-ла да бу-де мак-си-мал-но енер-гет-ски не-за-ви-сна.[9] У сва-ком слу-ча-ју, што ви-ше фир-ме из ЕУ бу-ду укљу-чи-ва-не у ве-ли-ке и уно-сне про-јек-те у Ру-си-ји, њи-хо-ве вла-де ће би-ти ма-ње за-ин-те-ре-со-ва-не за дез-ин-те-гра-ци-ју ове зе-мље.

ТРЕ-ЗВЕ-НО ЗА-КЉУ-ЧИ-ВА-ЊЕ

Пи-та-ње свих да-нас је ку-да и ка-ко ће се кре-та-ти пре-го-во-ри о при-дру-жи-ва-њу из-ме-ђу ЕУ и Тур-ске. Ди-ску-си-је о про-ши-ре-њу ЕУ ко-је мо-же укљу-чи-ва-ти Тур-ску су углав-ном ака-дем-ске у овом тре-нут-ку. Раз-ло-зи су у то-ме што је те-шко зна-ти ка-ко ће ЕУ из-гле-да-ти за де-сет, или чак за пет го-ди-на од да-нас. Све је мо-гу-ће, сем мо-жда јед-не ства-ри: да ће ЕУ би-ти иста ка-ква је да-нас. Се-ти-мо се са-мо 1989. го-ди-не. Да ли је та-да ико мо-гао и за-ми-сли-ти ка-ко ће свет и ЕУ из-гле-да-ти 10 или 15 го-ди-на низ друм?

Да-кле, ве-о-ма је те-шко предвидети ка-ко ће ЕУ из-гле-да-ти за де-це-ни-ју: ње-но члан-ство, по-кри-ве-ност и ду-би-не ње-них по-ли-ти-ка, ди-на-ми-ке пре-го-во-ра, ра-ти-фи-ка-ци-ја про-ши-ре-ња, од-го-вор на де-мо-граф-ске чи-ни-о-це, раз-во-ји у евро-зо-ни, отво-ре-ност, глав-ни при-о-ри-те-ти, енер-гет-ска си-ту-а-ци-ја (да по-ме-не-мо са-мо не-ке еле-мен-те). Мо-же-мо би-ти ско-ро си-гур-ни да ће ЕУ из-гле-да-ти мно-го дру-га-чи-је од ово-га ка-ква је 2006. го-ди-не. Али ово је са-мо на стра-ни ЕУ. На стра-ни Тур-ске, тре-ба-ло би хра-бро прет-по-ста-ви-ти и раз-мо-три-ти да не по-сто-је не-ис-прав-но-сти у про-е-вроп-ском про-це-су ре-фор-ми; да су стан-дар-ди ЕУ уве-де-ни и за-др-жа-ни; да не-ма ра-то-ва;[10] и да Тур-ци и да-ље же-ле да при-сту-пе ЕУ. Мо-жда ни ЕУ за 10 или 20 го-ди-на не-ће би-ти то-ли-ко при-влач-на за Тур-ску ко-ли-ко је мо-жда 2006. го-ди-не.

Сло-же-но је чак и да-нас ство-ри-ти за-јед-нич-ку и ко-хе-рент-ну ино-стра-ну и од-брам-бе-ну по-ли-ти-ку ЕУ(25), по-што Фран-цу-ска има сво-је стал-не ам-би-ци-је, Ве-ли-ка Бри-та-ни-ја сво-је ду-го-веч-не ин-те-ре-се и бри-ге, Не-мач-ка на-ра-ста-ју-ће по-тре-бе, док цен-трал-на и ис-точ-на Евро-па има стре-со-ве и ра-не из со-вјет-ске ко-му-ни-стич-ке про-шло-сти. Узи-ма-ју-ћи у об-зир по-ли-тич-ку и вој-ну те-жи-ну Тур-ске, ње-не ин-те-ре-се и ам-би-ци-је, за-јед-нич-ка ино-стра-на по-ли-ти-ка ће би-ти не-ве-ро-ват-на у про-ши-ре-ној ЕУ. ЕУ би ла-ко мо-гла би-ти тран-сфор-ми-са-на у нај-ве-ћу и нај-ду-бљу свет-ску зо-ну сло-бод-не тр-го-ви-не, са од-ре-ђе-ним еле-мен-ти-ма по-ли-тич-ке ко-ор-ди-на-ци-је. Ово би би-ло ве-ли-ки успех са-мо по се-би. Ве-ли-ка Бри-та-ни-ја би твр-ди-ла да то ни-је ло-ша иде-ја и циљ за бу-ду-ћу ЕУ. У ова-квој си-ту-а-ци-ји, јед-на од мо-гу-ћих оп-ци-ја за ЕУ је да Тур-ској по-ну-ди ста-тус „при-ви-ле-го-ва-ног парт-нер-ства", што је ре-ше-ње ал-тер-на-тив-но пу-ном члан-ству.

Још увек ни-је до-шло до пра-ве и ши-ро-ке јав-не де-ба-те у ЕУ(25) о ула-ску Тур-ске. Ста-нов-ни-ци ЕУ (и би-ра-чи) мо-ра-ју зна-ти ка-кве ко-ри-сти би им до-не-ло учла-ње-ње Тур-ске. Уко-ли-ко ула-зак Тур-ске ели-та пред-ста-ви као го-то-ву ствар без ши-ро-ке јав-не рас-пра-ве и кон-сул-та-ци-је са на-ро-дом (би-ра-чи-ма), њи-хов от-пор и осве-та мо-гу ка-сни-је ра-зо-ри-ти цео про-је-кат.[11]

Упр-кос јав-ним из-ја-ва-ма не-ко-ли-ко вла-да ЕУ и Европ-ске ко-ми-си-је да је Тур-ска до-бро-до-шла у ЕУ, ис-пи-ти-ва-ња јав-ног мне-ња от-кри-ва-ју да јав-ност ЕУ осе-ћа озбиљ-ну уз-не-ми-ре-ност по-во-дом при-ма-ња та-ко ве-ли-ке, си-ро-ма-шне, културно и ре-ли-гиј-ски то-ли-ко раз-ли-чи-те зе-мље у ЕУ клуб.[12] Са Тур-ском у ЕУ, те-шко би би-ло ре-ћи „не" зе-мља-ма као што су Јер-ме-ни-ја, Азер-беј-џан, Гру-зи-ја, Мол-да-ви-ја и, сва-ка-ко, Ру-си-ја, Укра-ји-на и Бе-ло-ру-си-ја.

Ка-ко би-ло, пи-та-ње ни-је *да ли* ће Тур-ска при-сту-пи-ти ЕУ. Хо-ће, ова-ко или она-ко, у овој или оној ме-ри, али нај-ве-ро-ват-ни-је не пре 2015. Пра-во пи-та-ње је *ка-квој*
ЕУ ће Тур-ска при-сту-пи-ти ка-да за то до-ђе вре-ме. Ако са-да-шње зе-мље ЕУ(25) ра-ти-фи-ку-ју Устав, он-да би ЕУ би-ла ве-о-ма кон-зи-стент-на гру-па. Уко-ли-ко то не бу-де слу-чај, вишебрзинска ЕУ мо-же при-ми-ти Тур-ску у не-ки од ње-них „спо-ља-шњих" кру-го-ва. Ула-зак Тур-ске не би до-нео ЕУ не-ку по-себ-ну ефи-ка-сност или раст; не би ство-рио до-дат-на но-ва рад-на ме-ста.
Њен глав-ни циљ би мо-гао би-ти да пру-жи од-ре-ђе-ну шан-су и по-др-шку су-сед-ним зе-мља-ма у њи-хо-вим ре-фор-ма-ма и оп-штем про-це-су ста-би-ли-за-ци-је пре-ма кри-те-ри-ју-ми-ма ЕУ. Јед-ном ка-да бу-де у ЕУ, Тур-ска вр-ло ла-ко мо-же уви-де-ти да ЕУ мо-жда и ни-је гру-па у ка-кву је у по-чет-ку же-ле-ла да уђе. Исто као што се мо-гло до-го-ди-ти у не-ким од цен-трал-них и источноевропских зе-ма-ља на-кон њи-хо-вог при-сту-па-ња ЕУ 2004. го-ди-не.
*Fe-sti-na len-te!*
(Жу-ри се по-ла-ко, не-мој пре-на-гли-ти.)
**<**

** Аутор је струч-њак Еко-ном-ске ко-ми-си-је УН за Евро-пу, UNE-CE, Же-не-ва*

(Март 2006)

НА-ПО-МЕ-НЕ

[1] Пр-ва ли-ни-ја при-о-ри-те-та Уни-је су: ин-сти-ту-ци-о-нал-ни и устав-ни до-го-во-ри, за-шти-та је-дин-стве-ног европ-ског тр-жи-шта и евро-зо-не, „ва-ре-ње" ис-точ-ног про-ши-ре-ња и без-бед-ност.

[2] *Bul-le-tin Qu-o-ti-di-en Euro-pe*, 8. сеп-тем-бар 2004, стр. 4, и 16. сеп-тем-бар 2004, стр. 3; Q Peel, „The ca-se for let-ting Tur-key", *Fi-nan-cial* Ti-mes, 16. сеп-тем-бар 2004, стр. 21;
*En-lar-ge-ment We-ekly*
, 21. сеп-тем-бар 2004.

[3] M. Wolf, „The ir-re-si-sti-ble pull of a free and pro-spe-ro-us Europe", *Fi-nan-cial Ti-mes*, 2. фе-бру-ар 2005.

[4] Нај-гла-сни-је су би-ле Че-шка, Ита-ли-ја, Ли-тва-ни-ја, Мал-та, Пољ-ска, Пор-ту-гал и Сло-вач-ка. Не-фор-мал-но из-ја-шња-ва-ње јав-но-сти на ову те-му до-шло је 8. апри-ла 2005. го-ди-не. Ско-ро 3 ми-ли-о-на љу-ди спон-та-но се оку-пи-ло у Ри-му то-ком са-хра-не па-пе Јо-ва-на Па-вла II (ду-пли-ра-ју-ћи град-ско ста-нов-ни-штво на не-ко-ли-ко да-на). Кар-ди-нал Јо-зеф Ра-цин-гер, но-ви па-па, узео је име Бе-не-дикт XVI по све-том Бе-не-дик-ту, ко-га је па-па Па-вле VI 1964. го-ди-не про-гла-сио „чу-ва-ром и за-штит-ни-ком Евро-пе". Из-бор овог име-на је ви-ше не-го сим-бо-ли-чан, по-што пред-ста-вља је-ди-ње-ност Евро-пе. По-ред то-га, све-ти Бе-не-дикт је осно-вао нај-чу-ве-ни-ји ма-на-стир у це-лом за-пад-ном хри-шћан-ству, на вр-ху Cas-si-no, 529. го-ди-не. Не-Европљани су не-по-треб-но уни-шти-ли овај ма-на-стир 1944. го-ди-не (по-што су не-мач-ке тру-пе та-мо сти-гле крат-ко *на-кон* уни-што-ња овог ма-на-сти-ра).

[5] Под-се-ћа-ња ра-ди, нај-ве-ћи део ре-зер-ви наф-те на Бли-ском Ис-то-ку су под ди-рект-ном кон-тро-лом аме-рич-ких кор-по-ра-ци-ја или вој-ске.

[6] „Ру-си-ја ну-ди сво-је нај-но-ви-је про-ти-вра-кет-не си-сте-ме ка-ко би за-шти-ти-ла Евро-пу од ‘от-пад-нич-ких’ ра-ке-та. Због њи-хо-вих не-сум-њи-вих ква-ли-те-та и по-тре-бе Евро-пе за од-бра-ном, Европ-ска Уни-ја ће нај-ве-ро-ват-ни-је уско-ро при-хва-ти-ти по-ну-ду” ( *Strat-for*, „Can mis-si-le de-fen-se by Rus-sian-EU har-mony?”, 4. март 2005).

[7] Се-ти-мо се Уго-во-ра из Ра-па-ла (1922), ко-ји је окон-чао ди-пло-мат-ску изо-ла-ци-ју и озна-чио за-по-чи-ња-ње са-рад-ње из-ме-ђу со-вјет-ске Ру-си-је и вај-мар-ске Не-мач-ке.

[8] Гер-хард Шре-дер је у фе-бру-а-ру 2005. го-ди-не отво-ре-но и јав-но до-вео у пи-та-ње ре-ле-вант-ност НА-ТО-а.

[9] Те-ма ди-ску-си-је мо-же би-ти раз-ма-тра-ње шта ће се до-го-ди-ти ка-да Не-мач-ка бу-де има-ла ви-ше за-јед-нич-ког са Ру-си-јом не-го са Фран-цу-ском ( *Strat-for*, „Ge-o-po-li-ti-cal di-ary”, 24. фе-бру-ар 2005).

[10] У Си-ри-ји не-ки при-сва-ја-ју тур-ску ре-ги-ју Ха-тау. Не-пред-ви-дљи-ва је ди-на-ми-ка раз-во-ја си-ту-а-ци-је у Ира-ку и Кур-ди-ста-ну. Ако Кур-ди у Ира-ку до-би-ју зна-чај-ну ауто-но-ми-ју и моћ, пи-та-ње је: ка-кву вр-сту од-но-са они мо-гу има-ти са сво-јим су-на-род-ни-ци-ма у су-сед-ним зе-мља-ма? Та-ко-ђе, мно-ги у Тур-ској сма-тра-ју Кир-кук као град ко-ји је од-у-век тре-ба-ло да бу-де тур-ски. Од-но-си из-ме-ђу Тур-ске и Ира-на су тра-ди-ци-о-нал-но хлад-ни. Сто-га, ако пре-го-во-ри о учла-ње-њу у ЕУ на кра-ју бу-ду не-у-спе-шни, из-у-зи-ма-ју-ћи Азер-бej-џан, те-шко је про-на-ћи су-сед-ну зе-мљу ко-ју Тур-ска мо-же сма-тра-ти са-ве-зни-ком.

[11] Ово се мо-же и ра-ни-је до-го-ди-ти, по-во-дом не-ког дру-гог пи-та-ња. Би-ће са-мо пар ре-фе-рен-ду-ма о пи-та-њу ра-ти-фи-ка-ци-је Уго-во-ра о Уста-ву ЕУ.

[12] Аустри-ја, Ки-пар и Грч-ка су нај-о-чи-глед-ни-ји при-ме-ри. Скан-ди-нав-ске зе-мље при-да-ју ве-ли-ки зна-чај ста-њу људ-ских пра-ва. Као до-да-так, на-ве-ди-мо чи-ње-ни-цу да је Лу-бља-на је-ди-ни глав-ни град у ЕУ ко-ја не-ма џа-ми-ју.

БИ-БЛИ-О-ГРА-ФИ-ЈА

Bald-win, R. (1995). „A do-mi-no the-ory of re-gi-o-na-lism", in Eh-pan-ding Mem-ber-ship of the Euro-pean Union (eds. R. Bald-win, P. Ha-a-pa-ran-ta and J. Ki-an-der), Cam-brid-ge: Cam-brid-ge Uni-ver-sity Press, стр. 25-48.

Eco-no-mic Com-mis-sion for Euro-pe (2002). *Eco-no-mic Sur-veu of Euro-pe 2002*, No. 1, New York: Uni-ted Na-ti-ons.

Eco-no-mic Com-mis-sion for Euro-pe (2003). *Eco-no-mic Sur-veu of Euro-pe 2003*, No. 1, New York: Uni-ted Na-ti-ons.

Eco-no-mic Com-mis-sion for Euro-pe (2005). *Eco-no-mic Sur-veu of Euro-pe 2005*, No. 1, New York: Uni-ted Na-ti-ons.

Eco-no-mic Com-mis-sion for Euro-pe (1997). *Agen-da 2000 for a Stron-ger and Wi-der Union*. Luxembourg: Euro-pean Com-mu-ni-ti-es.

Euro-pean Com-mis-sion (2004). „2004 Re-gu-lar Re-port on Tur-keu's pro-gress to-wards ac-ces-sion", Brus-sels, 6. X 2004, SEC (2004) 1201, „COM (2004) 656 fi-nal"

Euro-pean Com-mis-sion (2004). „Is-su-es ari-sing from Tur-keu's mem-ber-ship per-spec-ti-ve", Com-mis-sion Staff Wor-king Document,

Brus-sels, 6. X 2004, SEC (2004) 1202, „COM (2004) 656 fi-nal"

Euro-pean Eco-nomy (1997). „The CAP and en-lar-ge-ment", Re-ports and Stu-di-es No. 2

Fis-her, S., R. Sa-hau and C. Végh (1998). „How far is eastern Euro-pe from Brus-sels?”, IMF Wor-king Pa-per, WP/98/53.

Јо-ва-но-вић, М. (1997). „Pro-bing le-vi-at-han: the eastern en-lar-ge-ment of the Euro-pean Union”, *Euro-pean Re-vi-ew*, стр. 353-370.

Јо-ва-но-вић, М. (1999). „En-lar-ge-ment of the Euro-pean Union: eco-no-mic di-men-sion”, in *Cyprus*
*and the Euro-pean Union*
(eds. A. The-op-ha-no-us, N. Pe-ri-sti-a-nis and A. Ioan-nou). Ni-co-sia: In-ter-col-le-ge Press, стр. 41-66.

Јо-ва-но-вић, М. (2000). „Eastern en-lar-ge-ment of the Euro-pean Union: so-ur gra-pes or swe-et le-mon?”, *Eco-no-mia In-ter-na-zi-o-na-le*, pp. 507-536.

http://pa-pers.ssrn.com/col3/pa-pers.cfm/ab-stract_id=261059

Јо-ва-но-вић, М. (2001). *Ge-o-graphy of Pro-duc-tion and Eco-no-mic In-te-gra-tion*. Lon-don:

Ro-u-tled-ge.

Jo-ва-но-вић, M. (2003). „Spa-tial lo-ca-tion of-firms and in-du-stri-es: an over-vi-ew of the-ory”, *Eco-no-mia In-ter-na-zi-o-na-le*, стр. 23-81.

http://pa-pers.ssrn.com/col3/pa-pers.cfm/ab-stract_id=451800

Jo-ва-но-вић, M. (2003a). „Lo-cal vs. glo-bal lo-ca-tion of firms and in-du-stri-es”, *Jo-ur-nal of Eco-no-mic In-te-gra-tion*
, стр. 60-104. http://pa-pers.ssrn.com/col3/pa-pers.cfm/ab-stract_id=394760

Jo-ва-но-вић, M. (2004). „Eastern En-lar-ge-ment of the EU: a topsy-turvy end-ga-me or per-ma-nent di-sil-lu-si-on-ment”, *Jo-ur-nal of Eco-no-mic In-te-gra-tion*, стр. 830-868.

http://pa-pers.ssrn.com/col3/pa-pers.cfm/ab-stract_id=650165

Jo-ва-но-вић, M. (2004a). „Eco-no-mic in-te-gra-tion and spa-tial lo-ca-tion of pro-duc-tion”, Uni-ver-sity of Ge-noa, De-part-ment of Eco-no-mics and Fi-nan-ce Wor-king Pa-per No.

12/2004.

http://pa-pers.ssrn.com/col3/pa-pers.cfm/ab-stract_id=647382

Јо-ва-но-вић, М. (2005). *The Eco-no-mics of Euro-pean In-te-gra-tion: Li-mits and Pro-spects*. Che-le-ten-ham: Ed-ward El-gar.

Јо-ва-но-вић, М. (2006). *The Eco-no-mics of In-ter-na-ti-o-nal In-te-gra-tion: Li-mits and Pro-spects* . Che-le-ten-ham: Ed-ward El-gar.

Kemp, M. and H. Wan (1976). „An ele-men-tary pro-po-sal con-cer-ning the for-ma-tion of cu-stoms uni-ons”, *Jo-ur-nal of In-ter-na-ti-o-nal Eco-no-mics*, стр. 95-97.

Mi-del-fart-Knar-vik, K., H. Over-man, S. Red-ding and A. Ve-na-bles (2002). „The lo-ca-tion of Euro-pean in-du-stry”, *Euro-pean Eco-nomy*, Spe-cial re-port No. 2/2002, стр. 213-269.

OECD (2003). *Trends in In-ter-na-ti-o-nal Mi-gra-tion* (SO-PE-MI 2002). Pa-ris: OECD.

Sinn, H. (2004). „EU en-lar-ge-ment, mi-gra-tion and the new con-sti-tu-tion", CE-Sin-fo Wor-king Pa-per No. 1367.

UN-CTAD (2004). *World In-vest-ment Re-port: The Shift To-wards Ser-vi-ces*. Uni-ted Na-ti-ons: New York.

Ve-na-bles, A. (1996). „Lo-ca-li-za-tion of in-du-stry and tra-de per-for-man-ce", *Ox-ford Re-vi-ew of Eco-no-mic Po-licy*
, стр. 52-60.

Vi-ner, J. (1950). *The Cu-stoms Union Is-sue*. Lon-don: Ste-vens and Sons.

(1) Еутаназија или подмлађивање Европе

(2) Време далекосежних одлука

(3) Важност реалистичног приступа

(4) Могућности и контроверзе

(5) Замке социјалног дампинга

(6) Нестанак ћупа са медом